

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ТКАЧЕНКО Анастасія Володимирівна

УДК 378+7.012-047.22:37.011.3-051:74

ФОРМУВАННЯ ДИЗАЙНЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА
У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Пальшкова Ірина Олександрівна,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
декан факультету початкового навчання.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Оршанський Леонід Володимирович,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
завідувач кафедри методики трудового і професійного навчання та декоративно-ужиткового мистецтва;

кандидат педагогічних наук, доцент
Томашевський Володимир Володимирович,
ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет»,
завідувач кафедри декоративно-прикладного мистецтва та дизайну.

Захист дисертації відбудеться «11» січня 2019 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись на офіційному сайті й у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано «11» грудня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. А. Княжева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Розвиток творчої особистості та її талантів є важливим складником усебічного розвитку людини, що підтверджено в державних документах (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту» тощо). У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року одним із завдань визначено формування соціально зрілої творчої особистості, з високим рівнем знань і потребою у самовдосконаленні. Творчість є складником професійної діяльності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, до змісту якої входить і дизайнерський компонент. Формування дизайнерської компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, спроможного професійно реалізувати свої дизайнерські, художньо-творчі й мистецько-педагогічні здібності в педагогічній діяльності, є одним із провідних напрямів у підготовці майбутніх учителів мистецько-художньої сфери.

Мистецтво дизайну – одна з найважливіших сфер сучасної художньої культури, специфічна форма художнього відображення та пізнання світу. Дизайнерська діяльність поєднує споживацькі й естетичні якості предметів та об'єктів, призначених для безпосереднього використання людиною, із їх оптимальною структурою, технологією виготовлення; вона активно впливає на розв'язання таких проблем, як функціонування виробництва й споживання, комфортне існування людей у предметному світі; відображають матеріальну та духовну діяльність людини. Завдання вчителя естетичного циклу, як з'єднувальної ланки між освітньою галуззю і професійним мистецтвом, навчити учнів творити красу, застосовуючи найсучасніші засоби та педагогічні технології, водночас уміти трансформувати образи культурного надбання людства у творчий задум власного проекту. Професійна компетентність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва залежить від рівня володіння технічними прийомами зображення, методами майстерності, вільного використання засобів виражальної мови пластики матеріалів, знань процесу й закономірностей дизайнерської діяльності. Концептуальна ідея компетентнісного підходу зумовлена положенням про те, що будь-який професіоналізм не можливий без знання ремесла, яке забезпечує свободу вираження творчого задуму (художній, методичний, дизайнерський). Отже, виняткового значення набуває формування дизайнерської компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, у зв'язку з чим засоби, форми і методи цього процесу потребують спеціального дослідження.

Проблему формування проектно-художніх знань і вмінь схарактеризовано в працях О. Гервас, Н. Знамеровської, І. Савенка, П. Татаївського, В. Трофімчука, М. Фішера, В. Шпільчака та ін. Питання професійної дизайнерської освіти студіюють фахівці з дизайну Л. Базильчук, Н. Вострікова, О. Голікова, С. Коновець, А. Кулешова, Т. Мала,

В. Томашевський, В. Турчин, А. Шевченко та ін. Особливості формування дизайнерських умінь і навичок майбутніх учителів відображено в наукових дослідженнях Є. Антоновича, О. Бараболі, А. Вілкової, Л. Гаврилової, С. Кучер, Л. Оршанського та ін.

Проблеми сучасної мистецької освіти розглянуто в наукових розвідках Р. Арнхейм, Н. Бакланової, Т. Висікайло, О. Кайдановської, Н. Ничкало, Г. Падалки, О. Пономарьової, О. Сороки, Г. Сотської та ін. Закономірності розвитку дизайну як виду творчої художньої діяльності відображено в роботах В. Аронова, Н. Воронова, С. Глазичева, С. Даниленко, Т. Лазарева та ін. Особливої уваги заслуговують дослідження вчених, які працюють в окремих галузях дизайну, де представлено конкретні аспекти історії та теорії дизайн-діяльності (С. Зінченко, А. Мельникова, С. Михайлова, А. Нестеренко, Т. Розенблум та ін.), розвиток дизайн-освіти (Є. Антонович, Ю. Білодід, О. Вишневська, О. Генесаретський, Ф. Якубов та ін.), формування дизайнерської компетентності (Г. Єрмоленко, Н. Комашко, А. Кулешова, Ю. Кулінка, Н. Русова, І. Торшина, О. Швець, В. Щукіна та ін.).

Аналіз теорії і практики фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва дав змогу виокремити низку *суперечностей* між:

- вимогами сучасної освіти щодо реалізації компетентнісного підходу до підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва та наявним станом їхньої фахової підготовки;

- об'єктивною необхідністю оновлення структури та змісту вищої педагогічної освіти майбутніх учителів образотворчого мистецтва й недостатньою розробленістю організаційно-методичних засад проектування їхньої фахової підготовки на основі компетентнісного підходу;

- потребами сучасної школи в педагогах образотворчого мистецтва, які володіють широким спектром дизайнерської компетентності, та браком її сформованості у випускників педагогічних закладів вищої освіти.

Актуальність проблеми, її недостатнє опрацювання та наявність суперечностей зумовили обрання теми дослідження **«Формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до наукової теми кафедри педагогіки «Мультиплікативна парадигма професійного становлення фахівців» (№ 0114U007157), що входить до плану науково-дослідних робіт Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертації затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 3 від 29 жовтня 2015 р.) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук при НАПН України (протокол № 6 від 28 листопада 2017 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання**:

1. Розкрити сутність і структуру феномена «дизайнерська компетентність майбутніх учителів образотворчого мистецтва»; уточнити поняття «підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва», «дизайнерська підготовка», «художній образ», «дизайн».

2. Виявити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

3. Виокремити й науково обґрунтувати педагогічні умови формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

4. Розробити й апробувати модель та експериментальну методику формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці.

Об'єкт дослідження – фахова підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці.

В основу дослідження покладено **гіпотезу** про те, що формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва буде ефективним, якщо реалізувати такі педагогічні умови: забезпечення інформаційно-освітнього середовища, спрямованого на набуття студентами досвіду дизайнерської діяльності; спрямування змісту образотворчої діяльності на сприйняття художнього образу майбутніми вчителями; комплексне застосування трансформації медіаінновацій у художньо-професійній діяльності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Методами дослідження виступили: *теоретичні* – ретроспективний, порівняльний, системний аналіз, узагальнення, класифікація, екстраполяція теоретичних і дослідницьких відомостей, моделювання – для з'ясування сутності ключових понять дослідження, обґрунтування педагогічних умов, проектування моделі формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва; *емпіричні* – включене й систематичне спостереження, самоспостереження, експертне оцінювання, самооцінювання, бесіди, інтерв'ю, тестування та анкетування викладачів і студентів, фіксація, шкалування, ранжування, окреслення проблемних питань, діагностувальні контрольні роботи, контент-аналіз, педагогічний експеримент – для перевірки ефективності розроблених формувальних засобів; *статистичні* – t-критерій Стьюдента – для перевірки статистичних гіпотез.

База дослідження. Експериментально-дослідницьку роботу проведено на базі Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Державного вищого навчального закладу

«Криворізький державний педагогічний університет». Загальна кількість учасників на всіх етапах експериментального дослідження становить 306 майбутніх учителів образотворчого мистецтва та 87 учителів образотворчого мистецтва загальноосвітніх шкіл.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

– *уперше* науково обґрунтовано сутність і структуру феномена «дизайнерська компетентність майбутніх учителів образотворчого мистецтва»; визначено компоненти (художньо-конструкторський, перцептивний, творчодіяльний), критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-технологічний, рефлексивний), показники (інтерес до дизайнерської діяльності, мотивація досягнення успіху в художньо-проектній діяльності; володіння дизайнерськими знаннями, вміннями та сучасними дизайн-технологіями; вміння генерувати оригінальні ідеї у вирішенні дизайнерських проблем, володіння навичками дизайнерського і творчого мислення; самодіагностика та прагнення до дизайн-розвитку) та рівні (низький, задовільний і високий) сформованості дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва; науково обґрунтовано педагогічні умови (забезпечення інформаційно-освітнього середовища, спрямованого на набуття студентами досвіду дизайнерської діяльності; спрямування змісту образотворчої діяльності на сприйняття художнього образу майбутніми учителями; комплексне застосування трансформації медіаінновацій у художньо-професійній діяльності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва); розроблено модель формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці, що складається із цільового, змістового, організаційно-процесуального й оцінно-результативного блоків; забезпечує результат, яким є сформованість дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва;

– *уточнено* поняття «підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва», «дизайнерська підготовка», «художній образ», «дизайн», тлумачення яких відрізняється орієнтиром на предмет дослідження;

– *подальшого розвитку набули* теорія і методика фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до дизайнерської діяльності; ідеї використання медіаінновацій як засобу формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Практична значущість результатів дослідження: розроблено діагностувальну й експериментальну методики, спецкурс «Медіапростір» для здобувачів освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 014 Середня освіта (образотворче мистецтво); доповнено й апробовано курс «Основи дизайну» для здобувачів освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 6.020205 «Образотворче мистецтво». Розроблено систему вправ, тренінгів, рольових, ділових ігор, проектів і лонгридів тощо, що можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти, які готують фахівців освітнього ступеня «бакалавр» зі спеціальності 6.020205 «Образотворче мистецтво», у системі післядипломної

освіти й підвищення кваліфікації та перепідготовки педагогічних кадрів для закладів середньої освіти.

Результати дослідження упроваджено в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 971/16 від 10 травня 2017 р.), Державного вищого навчального закладу «Криворізький державний педагогічний університет» (довідка № 09/1-208/3 від 06 червня 2017 р.), Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 8-15-206 від 18 березня 2017 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 589/1 від 07 березня 2018 р.).

Особистий внесок у праці у співавторстві [15] полягає у визначенні педагогічних умов формування дизайнерської компетентності в майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорено на: *міжнародних конгресах і конференціях*: III міжнародний конгрес «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі» (Одеса, 2017), International Scientific Conference: Nowoczesna nauka: teoria i praktyka (Polska, Katowice, 2018), Proceedings of XVII International scientific conference «Modern scientific research» (USA, Morrisville 2018); *усеукраїнських науково-практичних конференціях*: «Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти» (Бердянськ, 2017), «Особистісно-професійний розвиток учителя в умовах реалізації концепції нової української школи» (Мелітополь, 2018), «Теорія та практика управління педагогічним процесом» (Одеса, 2017). Засадничі положення оприлюднено на семінарах для викладачів закладів вищої освіти, молодих учених, аспірантів, учителів шкіл і позашкільних закладів (Одеса, 2016 – 2018).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковано у 15 працях автора, з яких: 7 статей – у фахових виданнях України, 1 стаття – у періодичному зарубіжному науковому виданні, 7 – апробаційного характеру (1 – у співавторстві).

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, 11 додатків на 100 сторінках, списку використаних джерел (249 найменувань), 12 таблиць, 5 рисунків, що обіймають 1 сторінку основного тексту. Загальний обсяг роботи – 311 сторінок, основний зміст дисертації викладено на 211 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, його теоретичні й методичні засади, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, методи; розкрито новизну, теоретичне і практичне значення,

представлено дані про апробацію й упровадження одержаних результатів, структуру та обсяг роботи, наукові публікації.

У першому розділі **«Теоретичні засади формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці»** схарактеризовано стан досліджуваної проблеми в науковій літературі, визначено сутність і структуру дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці, критерії, показники та рівні її сформованості.

На основі вивчення наукової літератури з досліджуваної проблеми констатовано наявність низки підходів до формування дизайнерської компетентності і водночас відсутність цілісного уявлення про механізми, закономірності, принципи організації цього процесу. Педагогічний напрям досліджень фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва об'єднує кілька видів художньої діяльності – освітньої, науково-дослідницької, творчої (Л. Ейвас, О. Кайдановська, С. Коновець, Л. Оршанський, М. Резніченко, О. Сорока, Г. Сотська, Т. Стрітьєвич); специфіку дитячої образотворчої діяльності (Д. Джола, О. Рудницька, В. Томашевський, А. Щербо); педагогічні можливості образотворчого мистецтва (Б. Неменський, В. Орлов, М. Ростовцев, Н. Сакуліна); професійні вміння і компетентності (А. Богуш, В. Банніков, Г. Васьківська, М. Дьяченко, Л. Кандибович, Т. Койчева, Т. Мала, І. Пальшкова, О. Смірнова та ін.), дизайнерську діяльність (Є. Антонович, Ю. Бундіна, А. Вілкова, В. Даниленко, Ю. Кулінка, С. Кучер, В. Томашевський, В. Щукіна).

З'ясовано, що мистецтво є визначальною детермінантою художнього розвитку особистості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, підтверджено інтегративний характер його художньо-мистецької діяльності (рисунок, живопис, композиція, дизайн). Тільки творчий учитель може розробляти власні, авторські системи творчих завдань і дизайн-проектів, що формують світогляд учнів, їхні ідеали, розвивають увагу, спостережливість, художні та дизайнерські здібності, вміння творчо мислити.

Під підготовкою майбутнього вчителя образотворчого мистецтва розуміємо діяльність, що спрямовується на передання підростаючому поколінню досвіду художнього бачення, створення й утілення в матеріалі художнього образу відповідно до естетичних принципів і закономірностей образотворчого мистецтва.

Доведено, що дизайнерська підготовка – це процес продуктивної діяльності фахівця, що передбачає комплексне освоєння знань у галузі мистецтва, функційно-технологічних процесів, конструкцій і матеріалів, розуміння ролі форми, перспективи, пластики, значення світла, кольору, текстури і фактури в середовищі, а також опанування технології формування цілого з окремих елементів.

Здійснений аналіз досліджуваних дефініцій дав змогу уточнити сутність таких понять, як «компетенція», «компетентність», «дизайн».

Дослідження дизайну в українській науці представлено працями Ю. Білодіда, В. Даниленка, Ю. Легенького, Ю. Кулінки, С. Кучер, І. Риждова, П. Татіївського, В. Томашевського, О. Хмельовського, М. Федорова та ін.

Аналіз наукової літератури дозволив визначити, що дизайн у вузькому розумінні, це розроблення естетичних властивостей виробів, створення сучасних різновидів декоративно-прикладного мистецтва, у широкому сенсі, це формування гармонійного предметного середовища, що задовольняє потреби людини, а також є продуктом або результатом цієї діяльності.

Дизайнерська діяльність – це вид діяльності щодо проектування та раціональної побудови предметного світу на основі створення художнього образу предмету, творчого задуму та його практичного вирішення.

З'ясовано, що проблеми формування дизайнерської компетентності студентів у психолого-педагогічній літературі розкрито в роботах таких учених, як Л. Гаврилова, Р. Сулейманов, О. Кулешова, Н. Русов, І. Торшина, В. Щукіна.

Дизайнерську компетентність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва розглядаємо як інтегративну властивість особистості, що побудована на міждисциплінарних структурованих знаннях, різнорівневих уміннях (генерувати ідеї, проектувати, структурувати, конструювати тощо), вирізняється здатністю реалізувати естетичний потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості) на практиці для успішної художньої, образотворчої та дизайнерської діяльності, усвідомлення відповідальності за її результати.

З'ясовано, що дизайнерська компетентність реалізується через творчість майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, розуміння культурно-естетичних, візуально-комунікативних проблем дизайнерської діяльності, вміння визначати в ній художньо-образні, конструктивно-технологічні, комунікативно-інформаційні завдання й вирішувати їх візуально-художніми засобами.

Уточнено, що художній образ у широкому значенні розглядається як наочна форма відображення життя, спосіб творення та буття художнього твору. При цьому поняття «художній образ» найчастіше студіюють у вузькому значенні, виокремлюючи його як самостійний елемент художнього твору або як певний засіб (символ) відображення змісту художнього твору, що здебільшого характерно для мистецької інтерпретації.

Було визначено компоненти дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці (художньо-конструкторський, перцептивний, творчо-діяльнісний), критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-технологічний і рефлексивний) та рівні дизайнерської компетентності (низький, задовільний, високий). Виокремлено *показники* критеріїв сформованості дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Показниками у визначенні сформованості дизайнерської компетентності за мотиваційно-ціннісним критерієм слугували: інтерес до дизайнерської діяльності, мотивація досягнення успіху в художньо-проектній діяльності. Для встановлення рівнів сформованості дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва за когнітивно-технологічним критерієм визначено такі показники: володіння дизайнерськими

знаннями, вміннями та сучасними дизайн-технологіями. Показники, що визначають рефлексивний критерій такі: вміння генерувати оригінальні ідеї у вирішенні дизайнерських проблем, володіння навичками дизайнерського та творчого мислення, самодіагностика та прагнення до дизайн-розвитку.

У другому розділі **«Обґрунтування педагогічних умов і моделі формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва»** визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі фахової підготовки, запропоновано модель її формування.

Педагогічні умови формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва розглядаємо як сукупність заходів освітнього процесу, що, з одного боку, забезпечують досягнення студентами необхідного рівня сформованості дизайнерської компетентності у фаховій підготовці, а з іншого – сприяють ефективному використанню мультимедійних технологій, художнього образу та трансформації медіаінновацій у художньо-професійній діяльності майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Визначено й обґрунтовано такі педагогічні умови: забезпечення інформаційно-освітнього середовища, спрямованого на набуття студентами досвіду дизайнерської діяльності; спрямування змісту образотворчої діяльності на сприйняття художнього образу майбутніми учителями; комплексне застосування трансформації медіаінновацій у художньо-професійній діяльності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

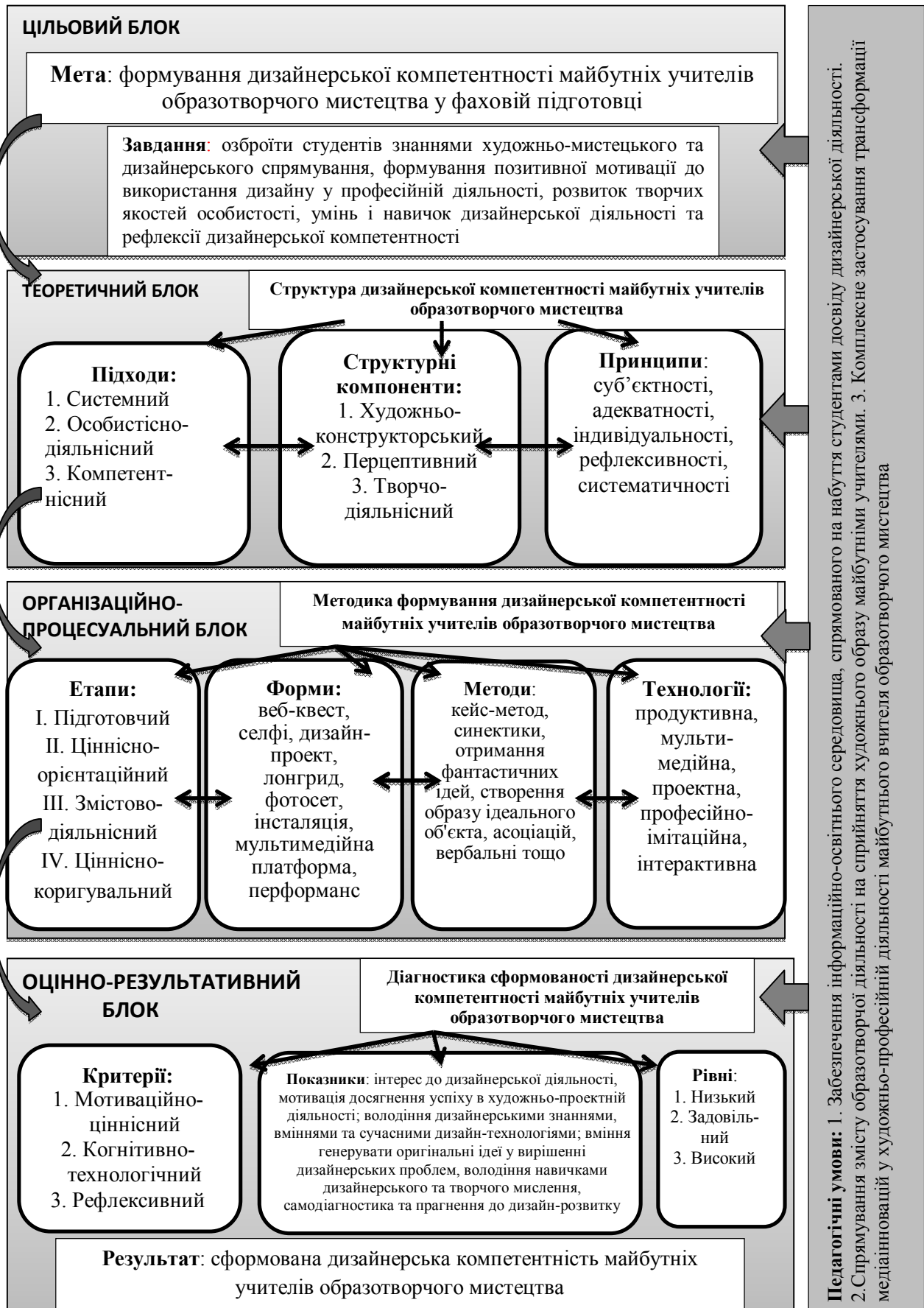
Розроблено схематичну й структуровану презентацію системи роботи з формування досліджуваного феномена, що характеризує сукупність підходів, принципів, логіку, етапи, процедури, формувальні та критеріально-оцінювальні засоби, ілюструє зв'язки і взаємозалежності між ними.

Під моделлю формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці розуміємо цілісний освітній процес, у якому сукупність підходів до організації художньо-предметної діяльності спрямована на набуття майбутніми вчителями образотворчого мистецтва певних знань, умінь і навичок, на розвиток особистості педагога як майбутнього фахівця (див. рис.).

Розроблена модель розглядається з позиції системного й особистісно-діяльнісного підходів як сукупність закономірних, функційно пов'язаних компонентів, складників певної цілісної системи й складається з таких блоків: цільовий, теоретичний, організаційно-процесуальний, оцінно-результативний.

У третьому розділі **«Дослідницько-експериментальна робота з формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці»** представлено зміст експериментальної методики формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

На основі розроблених критеріїв і показників було визначено три рівні сформованості дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва: високий, задовільний, низький.

Рис. Модель формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва

З метою визначення наявних рівнів сформованості дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва на констатувальному етапі було використано діагностувальні завдання, питальники і тести. До мотиваційно-ціннісного критерію («Мотивація успіху і остраху» (за А. Реаном), «Мотивація до успіху» (за Т. Елерсом), проблемні дизайн-ситуації); когнітивно-технологічного (питальник «Що я знаю про дизайн», тести «Сформованість творчого стилю діяльності» (за Н. Вишняковою), діагностична карта «Оцінка сформованості творчих умінь»); рефлексивного (тести «Оцінка наявності вольових якостей» (за О. Востриковим), «Діагностика саморозвитку професійної діяльності» (за Л. Бережновою), «Самоорганізація діяльності» (за Є. Мандриковою), питальники «Стиль самоорганізації поведінки» (за А. Ішковом та В. Моросановою).

Експериментальна методика формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці складалася з чотирьох етапів.

I етап – *підготовчий*, зміст якого був спрямований на засвоєння студентами I–III курсів знань основних етапів і методів художнього конструювання у процесі вивчення дисциплін «Рисунок», «Живопис»; правил виконання художньо-графічних та креслярських робіт; студенти набули уявлень про різновиди графічних і дизайнерських комп'ютерних програм. Реалізовано *першу умову* – створення інформаційно-освітнього середовища засобами мультимедійних технологій, що забезпечило набуття студентами досвіду створення дизайн-проектів. Було розроблено веб-квест із теми «Дизайн інтер'єру: стилі та сучасні технології», у процесі якого студенти готували портфоліо, згідно обраного стилю роботи готували мультимедійну презентацію для його захисту.

У ході цього етапу було реалізовано художньо-конструкторський компонент, який сприяв мотивації до фахової художньо-мистецької та дизайнерської діяльності в майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, розуміння сенсу цієї діяльності та свого місця в ній. Студенти виконували дослідницький проект «Віртуальна екскурсія до факультету» та фотосет «Університет моїх мрій».

На другому – *ціннісно-орієнтаційному етапі* – реалізовано перцептивний компонент, що сприяв розвитку в майбутніх учителів образотворчого мистецтва професійних цінностей та ідеалів. Студенти усвідомили специфіку професійної та дизайнерської діяльності фахівця мистецької спеціальності серед інших мистецьких професій.

У процесі реалізації такої педагогічної умови, як застосування нових методів і засобів образотворчої діяльності, що сприяли розумінню художнього образу, було використано новий візуальний феномен селфі, як варіант візуальної самопрезентації і створення художніх дизайн-образів. Студенти виконували такі завдання: створення художніх образів: трагічні, комічні, епізодичні, образи-пейзажі, образи-емоції з дисциплін «Живопис» і «Рисунок» («Міський пейзаж», «Мій сучасник»). У межах навчальної дисципліни «Основи

дизайну» пропонувалось ознайомитися з історією виникнення одягу і творчістю відомих модельєрів; спроектувати та змакетувати одяг за запропонованою викладачем моделлю; створити Fashion-альбоми власної колекції одягу за обраним модним будинком, пройти веб-квести «Битва модних будинків». Зі спецкурсу «Медіапростір» пропонувалося «Створення художнього образу України засобами мас-медіа». Для активізації продуктивної діяльності студентів у процесі вивчення теми «Композиція в дизайні» використовували мультимедійні технології (лонгриди) для формування й розвитку художньо-професійних знань сприйняття, спостереження, теоретичне й практичне опрацювання (лонгрид «Історія виникнення сукні» з навчальної дисципліни «Дизайн одягу»).

На III етапі – **змістово-діяльнісному** – майбутні вчителі образотворчого мистецтва виконували проблемні, пошукові завдання у процесі вивчення спецкурсу «Медіапростір» (64 год.), навчальної дисципліни «Основи дизайну». На цьому етапі студенти ознайомилися з процесом впровадження медіа в освітній процес, видами медіа, медіа грамотністю як здатністю (спроможністю) аналізувати медіа інформацію, аналізували та характеризували традиційні джерела інформації, створювали блог (сайт) і групи в соціальній мережі. Крім того оформлювали першу сторінку студентської газети й обкладинку журналу своєї спеціальності, комікса «Студентське життя», реклами «Моя спеціальність» тощо.

Серед практичних завдань у межах курсу «Основи дизайну» були такі: аналіз іміджу сайтів університету; основи фірмового стилю, комплексний підхід при розробленні фірмового стилю; рекламний пакет, приклади та розроблення. Для компаративного аналізу залучено офіційні веб-сторінки п'яти закладів вищої освіти України, що визнано найкращими за рейтингом «Топ-200 Україна», який був підготовлений Центром міжнародних проєктів «Євроосвіта». Також студенти залучалися до створення інсталяцій як форми сучасного мистецтва, розробляли просторові композиції з поєднанням різних елементів у художньому цілому образі; кейси з тем «Розроблення дизайну інтер'єру», «Битва стилів (лофт і класика)», «Битва дизайнерів інтер'єру закладів громадського харчування»; проєкт «Створення власного бренду», створення рисунків-«конструкторів» із тем «Дизайн майбутнього», «Геометрія простору» тощо.

На IV етапі – **ціннісно-коригувальному** майбутні вчителі образотворчого мистецтва працювали на практичних заняттях за змістом лекцій і залучалися до аналізу, оцінки й коригування отриманих результатів, що заохочувало до активного творчого самовираження засобами мультимедійних платформ (мультимедійна лекція, мультимедійне портфоліо, опорний зоровий конспект, «Віртуальний музей», перфоманс). Студенти виконували дизайн-орієнтовані завдання: композиція з теми «День відкритих дверей»; вивіски «Кафе для студентів», «Туристична агенція», рекламне агентство, нова бібліотека, студентський театр; реалістична композиція у 3D «Studio Max»; монограма з використанням простих форм, що відображає емоційний стан людини. Відбувалося комплексне застосування трансформації медіаінновацій у

художньо-професійної діяльності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. На цьому етапі зміст спецкурсу «Медіапростір» було спрямовано на підготовку майбутніх учителів образотворчого мистецтва до свідомого користування сучасними медіаінноваціями, набуття навичок комп'ютерного проектування і моделювання, що, у свою чергу, дозволило використовувати як готові програмні пакети, так і модифікувати вже наявні.

По завершенні формувального експерименту з метою виявлення динаміки рівнів сформованості дизайнерської компетентності було здійснено прикінцеве обстеження (див. табл.).

Таблиця

Динаміка рівнів сформованості дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва на констатувальному та прикінцевому етапах

Етапи експерименту	Експериментальна група			Контрольна група		
	Рівні, %			Рівні, %		
	високий	задовільний	низький	високий	задовільний	низький
Констатувальний	6	42	52	7	48	45
Формувальний	29	66	5	15	52	33

Таблиця засвідчує, що в експериментальній групі в респондентів відбулися значні позитивні зміни порівняно з контрольною групою. Так, на високому рівні стало 29% (було 6%), на задовільному стало 66% (було 42%), на низькому залишилося 5% респондентів (було 52%). Деякі зміни у рівнях сформованості дизайнерської компетентності відбулись і в контрольній групі майбутніх учителів образотворчого мистецтва, де високого рівня досягли 15% респондентів (було 7%), на задовільному рівні стало 52% (було 47%) і низький рівень зменшився до 33% (було 45%). Отже, кількість респондентів із високим рівнем сформованості дизайнерської компетентності збільшилася в експериментальній групі на 23%, а в контрольній групі на 8%.

Здійснено порівняння ознак за критерієм Стьюдента (t – експериментальне), так критерій t для задовільного рівня становить 2,2 ($2,2 > 1,96$), для низького рівня – 5,6 ($5,6 > 1,96$), що є переконливим свідченням ефективності представленої у дослідженні експериментальної методики. Порівняльний аналіз даних засвідчує, що експериментальна перевірка методики формування дизайнерської компетентності у студентів експериментальної групи показала її перевагу над традиційною фаховою підготовкою.

Зафіксована успішність формування всіх компонентів дизайнерської компетентності студентів експериментальної групи переконливо доводить педагогічну доцільність обґрунтованої експериментальної методики формування дизайнерської компетентності в майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Отже, порівняльний аналіз даних сформованості дизайнерської компетентності студентів, виявлених під час констатувального та формувального етапів експерименту, дає підстави для висновку щодо ефективності запропонованої методики формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці.

ВИСНОВКИ

Результати виконаної дослідницько-експериментальної роботи підтвердили гіпотезу, покладену в основу дисертації. Реалізація мети й завдань послугувала підставою для формулювання низки висновків.

1. Підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва витлумачена як діяльність, що спрямована на передання підростаючому поколінню досвіду художнього бачення, створення й утілення в матеріалі художнього образу відповідно до естетичних принципів і закономірностей образотворчого мистецтва.

Доведено, що дизайнерська підготовка – це процес продуктивної діяльності фахівця, що передбачає комплексне освоєння знань у сфері мистецтва, функційно-технологічних процесів, конструкцій і матеріалів, розуміння ролі форми, перспективи, пластики, значення світла, кольору, текстури та фактури в середовищі, а також опанування технології формування цілого з окремих елементів. Дизайнерська підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва складається з фундаментальної професійної підготовки; мистецької підготовки з урахуванням сучасних інновацій; професійно спрямованої психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Зазначено, що зв'язки художньо-мистецького розвитку особистості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва та формування дизайнерської компетентності опосередковані тим її складником, який називають художнім образом, тобто естетичним способом існування твору у плані його виразності, вражаючої переконливості та значущості. Художній образ є центральним, системоутворювальним поняттям для різних видів мистецтв, особливим, емоційним, природним і надзвичайно продуктивним способом пізнання реальної дійсності. Художній образ проявляється у таких видах діяльності майбутніх учителів образотворчого мистецтва, як художня, образотворча та дизайнерська.

Дизайн – це самостійний напрям художньо-проектної діяльності зі своїм історичним розвитком, теоретичним обґрунтуванням, практичним упровадженням, що інтенсивно розвивається в різних аспектах діяльності і з кожним роком розширює свої можливості.

З огляду на сутність термінів «дизайн» і «компетентність», поняття «дизайнерська компетентність» потрактоване як результат фахової підготовки студентів, що поєднує естетичний (творчий) і технічний (діяльнісний) аспекти навчання.

Дизайнерська компетентність майбутніх учителів образотворчого мистецтва трактується як інтегративна властивість особистості, що побудована на міждисциплінарних структурованих знаннях, різнорівневих уміннях (генерувати ідеї, проектувати, структурувати, конструювати тощо), вирізняється здатністю реалізувати естетичний потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості) на практиці для успішної художньої, образотворчої та дизайнерської діяльності, усвідомлення відповідальності за її результати.

2. Виявлено компоненти дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва (художньо-конструкторський, перцептивний, творчо-діяльнісний), критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-технологічний, рефлексивний) і рівні сформованості дизайнерської компетентності (низький, задовільний, високий). Виокремлено показники критеріїв сформованості дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва: інтерес до дизайнерської діяльності, мотивація досягнення успіху в художньо-проектній діяльності; володіння дизайнерськими знаннями, вміннями та сучасними дизайн-технологіями; уміння генерувати оригінальні ідеї у вирішенні дизайнерських проблем, володіння навичками дизайнерського та творчого мислення, самодіагностика та прагнення до дизайн-розвитку.

3. Виокремлено й науково обґрунтовано такі педагогічні умови: формування забезпечення інформаційно-освітнього середовища, спрямованого на набуття студентами досвіду дизайнерської діяльності; спрямування змісту образотворчої діяльності на сприйняття художнього образу майбутніми учителями; комплексне застосування трансформації медіаінновацій у художньо-професійній діяльності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

4. Розроблено й апробовано модель та експериментальну методику формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Модель містить цільовий, змістовий, процесуальний, оцінно-результативний блоки, що вможливають більш чітко уявлення про цілеспрямований процес формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці.

Експериментальна методика складалася з чотирьох етапів: підготовчого, ціннісно-орієнтаційного, змістово-діялісного, ціннісно-коригувального, базувалася на засадах компетентнісного, системного й особистісно-діялісного підходів, передбачала впровадження виокремлених педагогічних умов. Методика формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі фахової підготовки передбачала використання комплексу дисциплін професійного спрямування («Живопис», «Рисунок», «Основи дизайну»), зміст яких було доповнено відповідно до завдань дослідження, спецкурсу «Медіапростір», для яких розроблено систему вправ, тренінгів, рольових, ділових ігор, проектів, лонгвідів тощо.

5. За результатами прикінцевого етапу експерименту виявлено, що загальний рівень сформованості дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва якісно змінився. В експериментальній групі

кількість студентів із високим рівнем сформованості дизайнерської компетентності зросла на 21,8% і становила 46,88%. Чисельність майбутніх учителів образотворчого мистецтва із задовільним рівнем збільшилася на 3,12% і сягнула 34,37% від загалу, з низьким рівнем зменшилася на 25% і становила 18,75%.

На основі порівняння результатів, отриманих в експериментальній і контрольній групах, кількісного та якісного аналізу, застосування *t* критерію Стюдента виявлено, що впровадження запропонованих умов, реалізація розробленої моделі й експериментальної методики зумовили статистично значущі зміни в рівнях сформованості дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва як за кожним критерієм окремо, так і в цілому.

Отже, експериментальна перевірка обґрунтованих педагогічних умов, розроблених моделі й експериментальної методики формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва довела їх ефективність, підтвердила запропоновану гіпотезу.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів розв'язання проблеми формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці. Подальшого вивчення потребують питання наступності й перспективності дизайн-освіти майбутніх учителів образотворчого мистецтва, використання елементів художнього проектування в діяльності студентів, розроблення інтегрованого змісту дисциплін художнього, образотворчого та дизайнерського спрямування.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Ткаченко А. В. Художній образ як ключове поняття в естетичному вихованні / А. В. Ткаченко // Наука і освіта. – № 12. – Одеса, 2016. – С. 63–68.
2. Ткаченко А. В. Підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва до формування творчого потенціалу в умовах медіапростору / А. В. Ткаченко // Наукові записки : [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. – Випуск СХХХV (135). – С. 234–240.
3. Ткаченко А. В. Медіапростір як умова формування дизайнерської компетентності у майбутніх фахівців з образотворчого мистецтва / А. В. Ткаченко // Теорія та методика навчання та виховання. – Випуск 42. – Харків, 2017. – С. 190–198.
4. Ткаченко А. В. Медіапростір як умова формування художнього образу у майбутніх фахівців з дизайну / А. В. Ткаченко // Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – Серія : Педагогічні науки. Випуск 166. – Кропивницький, 2018. – С. 231–234.
5. Ткаченко А. В. Підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами інформаційно-комунікаційних технологій / А. В. Ткаченко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і

природокористування України. – Серія «Педагогіка, психологія, філософія». Випуск 279. – Київ, 2018. – С. 112–121.

6. Ткаченко А. В. Модель формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці / А. В. Ткаченко // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. – Випуск 5 (118). – Серія : Педагогіка. – Одеса, 2018. – С. 6–12.

7. Ткаченко А. В. Критеріальна оцінка дослідження ефективності дизайнерської підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва / А. В. Ткаченко // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – Мелітополь, 2018. – С. 7–16.

8. Ткаченко А. В. Дизайнерська компетентність майбутніх учителів образотворчого мистецтва як складова професіоналізму майбутніх фахівців / А. В. Ткаченко // Міжнародне видання. *Virtus : Scientific Journal*. – Issue № 19. – Canada, 2017. – P. 115–117.

9. Ткаченко А. В. Художній образ — особлива форма естетичного освоєння світу / А. В. Ткаченко // Матеріали III міжнародного конгресу [«Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі»], (18–21 травня 2017 р.). – Одеса : Вид-во Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, 2017. – С. 203–204.

10. Ткаченко А. В. Методика формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці / А. В. Ткаченко // *Proceedings of XVII [International scientific conference «Modern scientific research»]*. – Morrisville, Lulu Press., 2018. – P. 147–150.

11. Ткаченко А. В. Художній образ як засіб підготовки фахівців сценічного мистецтва / А. В. Ткаченко // Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції [«Теорія та практика управління педагогічним процесом»], (25–27 травня 2017 р.). – Одеса, 2017. – С. 128–130.

12. Ткаченко А. В. Особливості поняття художній образ / А. В. Ткаченко // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції [«Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти»], (14 вересня 2017 р.). – Бердянськ, 2017. – С. 412–414.

13. Ткаченко А. В. Впровадження завдань з формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва / А. В. Ткаченко // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю [«Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації концепції нової української школи»], (14–16 червня 2018 року, м. Мелітополь). – С. 145–149.

14. Tkachenko A. V. Substantiation of the content of the training of future teachers of fine arts / A. V. Tkachenko // international scientific conference [«Nowoczesna nauka: teoria i praktyka»]: *Mater. II Miedz. Konf. Nauk. – Prakt. / Pod red. S. Gorniaka*. – Katowice : Nowa nauka, 2018. – P. 255–258.

15. Tkachenko A. V. Pedagogical conditions for effective formation of designer's competency of future fine arts teachers / A. V. Tkachenko, I. O. Palshkova // Development trends in pedagogical and psychological sciences: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine: monograph / edited by authors. – 2nd ed. – Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2018. – P. 111–127.

АНОТАЦІЯ

Ткаченко А. В. Формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці – на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». – Одеса, 2019.

У дисертації здійснено теоретичний аналіз проблеми та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягало в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування дизайнерської компетентності у майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці (забезпечення інформаційно-освітнього середовища, спрямованого на набуття студентами досвіду дизайнерської діяльності; спрямування змісту образотворчої діяльності на сприйняття художнього образу майбутніми учителями; комплексне застосування трансформації медіаінновацій у художньо-професійній діяльності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва). У ході дослідження вивчено й узагальнено стан проблеми формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі фахової підготовки; визначено зміст і структуру, схарактеризовано критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-технологічний, рефлексивний), показники (інтерес до дизайнерської діяльності, мотивація досягнення успіху в художньо-проектній діяльності; володіння дизайнерськими знаннями, вміннями та сучасними дизайн-технологіями; уміння генерувати оригінальні ідеї у вирішенні дизайнерських проблем, володіння навичками дизайнерського та творчого мислення, самодіагностика та прагнення до дизайн-розвитку) та рівні сформованості дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі фахової підготовки (низький, задовільний, високий).

Обґрунтовано й експериментально перевірено модель та експериментальну методику формування дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у фаховій підготовці, що складається з цільового, змістового, організаційно-процесуального й оцінно-результативного блоків; забезпечує результат, яким є сформованість дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва; передбачає запровадження відповідного методичного інструментарію (зміст,

форми, методи та засоби навчання).

Експериментально доведено ефективність запропонованої моделі, експериментальної методики, виявлено тенденцію змін у структурі та рівнях сформованості дизайнерської компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва у процесі фахової підготовки.

Ключові слова: дизайнерська компетентність, дизайн, майбутній учитель образотворчого мистецтва, фахова підготовка, експериментальна методика, модель, педагогічні умови.

АННОТАЦІЯ

Ткаченко А. В. Формирование дизайнерской компетентности будущих учителей изобразительного искусства в профессиональной подготовке – на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского». – Одесса, 2019.

В диссертации осуществлен теоретический анализ проблемы и предложено новое решение научной задачи, которая заключается в теоретическом обосновании и экспериментальной проверке педагогических условий формирования дизайнерской компетентности у будущих учителей изобразительного искусства в профессиональной подготовке. В ходе исследования изучено и обобщено состояние проблемы формирования дизайнерской компетентности будущих учителей изобразительного искусства в процессе профессиональной подготовки, которую определяем как интегративное свойство личности, построенное на междисциплинарных структурированных знаниях, разноуровневых умениях (генерировать идеи, проектировать, структурировать, конструировать и т. д.), отличается способностью реализовывать эстетический потенциал (знания, умения, опыт, личностные качества) на практике для успешной художественной, изобразительной и дизайнерской деятельности, осознание ответственности за ее результаты.

Определены содержание и структура (художественно-конструкторский, перцептивный и творческо-деятельностный компоненты), охарактеризованы критерии (мотивационно-ценностный, когнитивно-технологический, рефлексивный), показатели (интерес к дизайнерской деятельности, мотивация достижения успеха в художественно-проектной деятельности; владение дизайнерскими знаниями, умениями и современными дизайн-технологиями; умение генерировать оригинальные идеи в решении дизайнерских проблем, владение навыками дизайнерского и творческого мышления, самодиагностика и стремление к дизайн-развитию) и уровни их сформированности (низкий,

удовлетворительный и высокий); описаны средства формирования дизайнерской компетентности будущих учителей изобразительного искусства.

Выявлены и теоретически обоснованы педагогические условия формирования дизайнерской компетентности будущих учителей изобразительного искусства в процессе профессиональной подготовки (обеспечение информационно-образовательной среды, направленной на приобретение студентами опыта дизайнерской деятельности; направленность содержания изобразительной деятельности на восприятие художественного образа будущими учителями; комплексное применение трансформации медиаинноваций в художественно-профессиональной деятельности будущего учителя изобразительного искусства).

Доказано, что дизайнерская подготовка – это процесс производительной деятельности специалиста, который предусматривает комплексное освоение знаний в области искусства, функционально-технологических процессов, конструкций и материалов, понимание роли формы, перспективы, пластики, значение света, цвета, текстуры и фактуры в среде, а также освоение технологии формирования целого из отдельных элементов.

В диссертационном исследовании уточнены понятия «подготовка будущих учителей изобразительного искусства», «дизайнерская подготовка», «художественный образ», «дизайн».

Разработаны и апробированы модель и экспериментальная методика формирования дизайнерской компетентности будущих учителей изобразительного искусства. Модель содержит целевой, содержательный, процессуальный, оценочно-результативный блоки, которые дают более четкое представление о целенаправленном процессе формирования дизайнерской компетентности будущих учителей изобразительного искусства в профессиональной подготовке.

Экспериментальная методика состояла из четырех этапов: подготовительного, ценностно-ориентационного, содержательно-деятельностного, ценностно-корректирующего, базировалась на основе компетентностного, системного и личностно-деятельностного подходов, предусматривала внедрение выделенных педагогических условий. Методика формирования дизайнерской компетентности будущих учителей изобразительного искусства в процессе профессиональной подготовки предусматривала использование комплекса учебных дисциплин профессионального направления («Живопись», «Рисунок», «Основы дизайна»), содержание которых было дополнено в соответствии с задачами исследования; спецкурса «Медиапространство», для которого разработана система упражнений, тренингов, ролевых, деловых игр, проектов, лонгридов и т. п.

Экспериментально доказана эффективность предложенной модели, экспериментальной методики, выявлена тенденция изменений в структуре и уровнях сформированности дизайнерской компетентности будущих учителей изобразительного искусства в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: дизайнерская компетентность, дизайн, будущий учитель изобразительного искусства, профессиональная подготовка, экспериментальная методика, модель, педагогические условия.

SUMMARY

Tkachenko A. V. Formation of Design Competence of Future Teachers of Fine Arts in Professional Training – on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of a candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.04 – theory and methodology of vocational education. – State institution «the South Ukrainian national pedagogical university of K. D. Ushinsky». – Odessa, 2019.

In the dissertation the theoretical analysis of the problem was made and a new solution to the scientific problem was proposed, which is to theoretically substantiate and experimentally test the pedagogical conditions for the formation of designer competence in the future teachers of fine arts in the professional training (formation of the provision of informational and educational environment aimed at gaining students experience in design activities, directing the content of visual activity to the perception of the artistic image by future teachers, the complex application of the transformation of media innovations in the artistic and professional activities of the future teacher of fine arts). In the course of the study, the state of the problem of forming the design competence of future teachers of fine arts in the process of professional training was studied and summarized; content and structure are defined, criteria (motivational-value, cognitive-technological, reflexive), indicators (interest in design activities, motivation to succeed in artistic and design activities, possession of design knowledge, skills and modern design technologies; ability to generate original ideas in solving design problems, skills in design and creative thinking, self-diagnosis and striving for design development) and levels of their formation (low, satisfactory, high) are characterized; the means of forming a designer competence in the aspect of formation of the investigated phenomenon are described.

The pedagogical conditions for the formation of designer competence of future teachers of fine arts in the process of professional training are revealed and theoretically substantiated.

The model of formation of designer competence of future teachers of fine arts in the professional training, which consists of target, content, organizational-procedural and evaluation-result blocks, was substantiated and experimentally verified; provides the result, which is the formation of designer competence of future teachers of fine arts; provides for the introduction of appropriate methodological tools (content, forms, methods and means of training).

The effectiveness of the proposed model, experimental technique, experimentally proved the tendency of changes in the structure and levels of formation of designer competence of future teachers of fine arts in the process of professional training.

Key words: design competence, design, future teacher of fine arts, professional training, experimental methodology, model, pedagogical conditions.

Підписано до друку 6.12.2018.
Обсяг 0,9 друк. арк. Формат 60x88/16 Зам. № 6331/18
Наклад 100 прим.

Надруковано у ФОП Бондаренко М.О.
м. Одеса, вул. В. Арнаутська, 60
т. +38 0482 35 79 76
info@aprel.od.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 4684 від 13.02.2014 р.